

Ympäristöterveyden valvontasuunnitelman 2023 toteutumisen arviointi

ETYT 21.03.2024 § 3
204/02.02.02/2023

Taustamateriaali: Valtiolle tehty raportointi viranomaistietojärjestelmä VYHA:n kautta.

Valtioneuvoston asetuksessa kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006) säädetään, että kunnan tulee arvioida valvontasuunnitelmansa toteutumista vuosittain. Arvioinnissa tulee käsitellä ainakin tarkastusten määrää valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuutta, näytteiden määrää valvontakohdetyypeittäin sekä valvonnasta saatujen tulojen kohdentumista. Eteläkärjen ympäristöterveyden valvontasuunnitelman mukaisesti arvioidaan myös resurssien riittävyttä sekä valvonnan kohdentamista.

Valvontasuunnitelmien toteutumisen arviointi lähetetään voimassa olevan asetuksen mukaisesti Etelä-Suomen aluehallintovirastolle viimeistään 31.3.

Valvontasuunnitelma vuosille 2020-2024 kattaa elintarvikelain, terveydensuojelulain, tupakkalain sekä lääkelain (nikotiinivalmisteet) mukaisen valvonnan. Erillinen osa suunnitelmaa koskee myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa, sekä Eteläkärjen ympäristöterveyden eläinlääkäripalveluja ja se kattaa vuodet 2019-2020. Eteläkärjen ympäristöterveyslautakunta hyväksyi eläinlääkintää koskevan osion 15.11.2018, yleinen osa hyväksyttiin 5.11.2019. Eläinlääkinnän osion on vuosittaisilla päätöksillä pidennetty kattamaan myös vuodet 2021-2023. Myös yleistä osiota on päivitetty vuosittain. Eteläkärjen ympäristöterveyslautakunta hyväksyi päivityksen vuodelle 2023 3.11.2022. Yleisöä oli kuultu ennen valvontasuunnitelmien käsittelyä, mutta asioissa ei jätetty vastineita.

1. YMPÄRISTÖTERVEYDENSUOJELU

1.1 VALVONTA

Laadittaessa ympäristöterveydensuojelun valvontasuunnitelmaa vuodelle 2020 terveystarkastajien osalla oli noin 1650 tarkastuskohdetta, ja vuotuinen tarkastustarve oli noin 650 tarkastusta, ilman alkutuotantoa. Koska kohteiden määrä jatkuvasti muuttuu ja myös riskiarvioinnit muuttuvat kohteiden tilanteen mukaan, ilmoitetaan luvut suuruusluokassa tarkkojen lukujen sijaan. Tarkastusten määrä oli lainsäädännön ja keskusviranomaisten vaatimusten muutosten vuoksi laskenut, mikä on parantanut mahdollisuuksia tehdä kattavaa valvontaa nykyisillä resursseilla.

Yhteensä tehtiin 575 tarkastusta (544 vuonna 2022) , mikä on enemmän kuin edellisenä vuotena, joka oli resurssien kannalta ongelmallinen, mutta vähemmän kuin coronavuosina 2020 ja 2021, jolloin tartuntatautilain mukaiset tarkastuksen nostivat kokonaistarkastusmäärää. Tulos oli resurssit ja meneillään olevat perehdytykset huomioiden hyvä. Tarkastuskäynti voi sisältää tarkastuksia usean eri lainsäädännön mukaan. Kun laskuista jätetään suunnittelemattomat asunnontarkastukset, 9 kpl (5 kpl 2022) ja laivatarkastukset, 32 kpl (2022: 32 kpl) tehtiin suunnitelman mukaisia tarkastuksia 534, mikä on 5 % enemmän kuin edellisenä vuonna (2022: 507). Näihin lukuihin sisältyvät myös

seurantatarkastukset, 97 kpl (86 kpl vuonna 2022), niiden sisältyessä valvontasuunnitelmaan. Suunniteltujen tarkastuksien toteuma on näin ollen 70 %. Huonompi toteuma johtuu ensisijaisesti siitä, että suunnitelmaan sisältyi enemmän alkutuotannon valvontaa ja että seurantatarkastukset veivät aikaa rutiinivalvonnalta. Tarkastusten määrä on kuitenkin kasvanut edellisestä vuodesta. Seurantatarkastusten osuus valvonnasta käy ilmi alla olevasta taulukosta.

Valvonnan toteutunut resurssi oli parempi kuin edellisenä vuonna, 6,1 htv (5,4 htv vuonna 2022). Henkilökunnan normaalin vaihtuvuuden vuoksi virkojen täyttöasteissa oli vajausta.

Valvonnan toteutuma vaihtelee eri lainsäädäntöjen välillä ja kohteiden määrän vaihdellessa vuoden aikana, on myös vaikea antaa tarkkoja lukuja. On kuitenkin selvää, että kokoneimmat tarkastajat ovat myös saavuttaneet hyvän rutiinitason myös Oiva-järjestelmän puitteissa. Oivan arviointien opettaminen uusille tarkastajille vie melko pitkän aikaa ja se vaikuttaa myös sen vuoksi heidän suoritukseensa pidemmän aikaa. Tasaisen Oiva-arvioinnin varmistamiseksi keskustellaan arvioinneista sisäisissä kokouksissa ja laadittavien tarkastuspöytäkirjojen seuranta vasta perehdytettyjen osalta arvioidaan tarkastajakohtaisesti. Raportoinnin puitteissa seurataan toteumaa yksikkötasolla, viranhaltijoiden tehtävien toteumaa seurataan ja siitä keskustellaan mm. kehityskeskusteluissa ja työsuoritusten arvioinneissa.

Priorisointia on tehty jonkin verran, koska suunniteltu resurssi ei täysin toteutunut. Priorisointi ei ole kuitenkaan noudattanut suunnitelmaa, kun on kuitenkin ollut tarkoituksenmukaista tehdä mm. tupakkalain mukaisia tarkastuksia elintarviketarkastusten yhteydessä. Jatkuvaa seurantaa on tehty, jotta suuria ja riskialttiimpia kohteita, kuten suuret vesilaitokset, keskuskeittiöt ja isot myymälät, joissa käsitellään helposti pilaantuvia elintarvikkeita, on valvottu kattavasti. Toimintatyyppiin keskuskeittiöt sisältyy joukko pienempiä toimintoja, jotka on priorisoinnissa jätetty tarkastamatta. Sisäisen arvion mukaan suuria keskuskeittiöitä on valvottu kattavasti, kun taas toimintatyyppiin myös sisältyviä pienempiä pitopalveluja ja pieniä kalankäsittelytoimintoja on jätetty vähemmälle valvonnalle.

Taulukossa 1 esitellään tarkastusten määrät. Kohteiden jako taulukossa on karkea, minkä vuoksi suuret ja pienet vesilaitokset ovat samalla rivillä, kuten myös erityyppiset kaupat. Taulukon tarkoituksena on antaa kokonaiskuva valvontakentästä. Taulukossa ei tehdä eroa suunniteltujen ja suunnittelemattomien tarkastusten välillä.

Taulukko 1: Tarkastusten jakauma vuonna 2023

	Kohteiden lukumäärä (suunnitelma 2023)	Suunniteltujen tarkastusten määrä 2023	Tarkastettujen kohteiden lukumäärä	Tarkastusten lukumäärä
Vesilaitokset ja muu talousveden valvonta	28	19	18	20
Ravintolat ja kahvilat	159	118	98	124
Myymälät	62	56	34	39

Keskus- ja valmistuskeittiöt	64	48	20	29
Muut elintarvikekohteet	201	165	110	133
Lihan- ja Kasvintuottajat, maitotilat (alkutuotanto)	Ca. 550	34 (+ lisäksi maitotiloja 2020-2023 ja muita tarpeen mukaan)	5	8
Uimarannat ja vastaavat (TSL)	38	38	38	40
Uimahallit ja -altaat (TSL)	7	7	5	6
Koulut	52	21	16	18
Muut TSL:n mukaiset kohteet (lähinnä päiväkotaja, majoitusta, lasten ja nuorten tiloja)	297	51	65	71
Tupakka (sisältää myös haetut tupakointikiellot)	67	34	29	31
Nikotiinivalmisteet	23	10	15	15
Yhteensä			453	534
Laivatarkastukset				32
Asunnontarkastukset				9
Yhteensä				575

Yksi tarkastuskäynti voi koostua usean eri lainsäädännön mukaisesta tarkastuksesta. Koska tarkastuspöytäkirjat raportointisyistä tehdään lakikohtaisesti, voi yksi käynti johtaa useaan pöytäkirjaan.

Taulukko 2: Seurantatarkastusten osuus suunnitellusta valvonnasta

	Tarkastusten kokonaismäärä	Joista seurantatarkastuksia	Seurantatarkastusten osuus tarkastusten kokonaismäärästä
Terveysturvajelu (ei asunnon- tai laivatarkastuksia)	155	13	8 %
Elintarvikkeet	333	78	23 %

Tupakka	31	6	19 %
Nikotiinivalmisteet	15	0	0 %

Terveydensuojeluvalvonnassa on pyritty tekemään seurantarkastuksia aktiivisemmin. Tämän on voinut johtaa siihen, että vain yksi terveydensuojelulain mukainen kohde tarvitsi enemmän kuin yhden seurantatarkastuksen. Elintarvikevalvonnan seurantatarkastuksia oli enemmän, mutta useimmat kohteet tarvitsivat vain yhden seurantatarkastuksen ja vain yksi kohde enemmän kuin kaksi seurantaa. Usein tarkastettavissa kohteissa seurantatarkastuksia on voitu tehdä seuraavan suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä. Yksikkö on pyrkinyt tehostamaan valvontaa ja kun mm. elintarvikelain mukaisia seurantamaksuja on käytetty aktiivisesti, voi vähentynyt seurantatarkastusten määrä johtua tästä. Siinä tapauksessa on mahdollista, että aiemmin havaittu välipitämättömyys lain vaatimuksia kohtaan on vähentynyt.

Seurantatarkastusten osuus on edelleen suurin kahviloissa ja ravintoloissa.

Vuoden aikana tehtiin 20 (16 vuonna 2022) päätöstä elintarvikelain mukaisista seuraamusmaksuista. Maksusta on tullut rutiinityökalu, jota käytetään erityisesti kuin toimijat laiminlyövät omavalvontaa. Seuraamusmaksu on osoittautunut tehokkaaksi sekä puutteiden korjauksessa, että suoranaisena syynä parempaa dialogiin yritysten kanssa. Vain yhdelle valvontakohteelle on määrätty kaksi seuraamusmaksua puuttuvien korjaavien toimenpiteiden vuoksi. Ks. myös kohta 3, valvontatulojen jakauma.

Pakkotoimenpiteisiin on ryhdytty tarpeen vaatiessa. Vuonna 2023 niihin ryhdyttiin elintarvikelain mukaisesti kahdeksan kertaa (10 vuonna 2022) kahdeksassa kohteessa, yhdessä terveydensuojelulain mukaisessa kohteessa sekä asuntokohteessa terveydensuojelulain mukaisesti. Yhdeksässä tapauksessa kyse oli määräyksistä, useimmiten toiminnan rajoittamisesta, kunnes toiminta vastasi vaatimuksia. Terveydensuojelulain osalta asiat koskivat riittämätöntä uimavesinäytteenottoa ja asunto-osakeyhtiön haluttomuutta tehdä tarpeellisia tutkimuksia terveyshaittaepäilyn selvittämiseksi. Yhtään ilmoitusta esitutkintaviranomaiselle ei tehty terveydensuojelulain, elintarvikelain, tupakkalain tai lääkelain mukaisesti.

Valvontaeläinlääkärin työajasta on 30 % varattu elintarvikevalvontaan. Eläinsuojelu on vaatinut suurimman osan valvontaeläinlääkärin työajasta. Koska alueen hyväksytyt elintarvikehuoneistot ovat pieniä ja harvassa, on jako ollut sopiva. Mikäli eläinsuojelun havaitaan vievän arvioitua enemmän, aikaa lisätään Aluehallintovirastolta laskutusta, jotta se paremmin vastaisi tehtävän viemää aikaa. Valvontaeläinlääkärillä on aiemmin ollut apua eläinsuojeluvalvojalta, mutta tämä resurssi näyttää jäävän pois uusiutuneen lainsäädännön myötä, mikä voi viivyttää tarkastuksia, koska työturvallisuus on vaikeampi toteuttaa.

Laivatarkastusten määrä pysyi aiemmalla tasolla. 32 laivatarkastusta (32 vuonna 2022) tehtiin. Tarkastukset tehdään laivojen pyynnöstä ja niiden määrä on ollut 30-40 tarkastusta vuosittain. Ulkoisella ja sisäisellä koulutuksella on varmistettu, että yksikössä on tarpeeksi monta näitä tarkastuksia osaavia viranhaltijoita tarkastusten tekemiseksi myös loma-aikoina.

1.2. NÄYTTEET

Suunniteltujen ja otettujen näytteiden määrät ilmenevät taulukosta 3.

Taulukko 3. Eteläkärjen ympäristöterveyden vuonna 2023 valvomat suunnitellut ja otetut näytteet

	Suunniteltu	Toteutettu
Elintarvikkeet	toiminnan ja tarpeen mukaan	8
Talousvedet	172	170
Uimavedet	138	140
Allasvedet	64	77

Erot suunniteltujen ja otettujen näytteiden välillä johtuvat mm luonnollisesta vaihtelusta. Myös toimijan aloitteesta lisätty näytteenotto muutamalla suurella yleisellä uimarannalla vaikuttaa. Joissakin kohteissa on toiminnassa ollut taukoja, minkä vaikuttaa tarvittaviin näytteisiin. Toisaalta taas ovat huonot näytetulokset johtaneet lisääntyneisiin näytemääriin.

Näytteenoton tuloksia seurattiin tarkastuksin ja toimenpitein tarvittaessa.

Talousveden näytteenotto perustuu talousvesiasetukseen 1352/2015 ja 401/2001. Uimarantavesien näytteenotto perustuu uimavesiasetukseen 177/2008 ja 354/2008. Uima-allasvesien laadun valvonta perustuu asetukseen 315/2002.

Suurin osa vesinäytteistä on otettu päteviksi todettujen toiminnanharjoittajien toimesta. Kaikki tiedoksi saadut tulokset on tarkastettu. Terveystarkastajat hoitavat pienten vesilaitosten näytteenoton, toteutuksen varmistamiseksi. Talousvesinäytteiden määrä vaihtelee jonkin verran valvontatutkimusohjelmien päivitysten vuoksi, sama koskee uimavesinäytteitä. Kohteiden määrä on lähes vakio.

Näytetulokset ovat talous- ja uimavesien osalta olleet yleensä hyviä. Joihinkin uimavesinäytteisiin vaikuttivat elokuussa myrsky ja ylivuodot, muuten tulokset olivat hyviä. Suurista yleisistä uimarannoista, nk. EU-uimarannoista kolme on luokiteltu hyväksi ja seitsemän erinomaisiksi vuoden 2023 uimavesiluokituksen mukaan. Yhtään rantaa ei ole luokiteltu tyydyttäväksi tai huonoksi.

Kohteisiin, joiden tulokset olivat huonot, tehtiin tarkastukset melko nopeasti ongelmien kartoittamiseksi ja mahdollisten systemaattisten virheiden havaitsemiseksi. Toimenpiteisiin ryhdyttiin tarpeen mukaan. Valvonnan ja tutkimusten tuloksia käytetään yksikön riskinarvioinnissa.

Elintarvikevalvonnan näytteenotto suunnattiin kauppojen palvelutiskien jauhelihoihin, 8 näytettä otettiin. Tuloksia on seurattu tarpeen mukaan. Näytteitä on myös otettu Ruokaviraston pyynnöstä mm vierasainetutkimuksia varten.

Ensisääpumisvalvonta sisältyy nykyisin kunnan muuhun valvontaan. Alueen kohteet ovat pieniä, mutta tarvitsevat valvontaa, koska näihin yrityksiin ei ole tehty niin paljon tarkastuksia aiemmin. Koulutuksella on varmistettu, että valvojat muistavat huomioida myös tämän valvonnan tarkastuksien yhteydessä.

1.3. LAUSUNNOT SEKÄ ILMOITUSTEN JA HAKEMUSTEN KÄSITTELY

Valvontayksikkö on antanut 40 lausuntoa yleisistä asioista kuten kaavoista, ympäristöluvista, vapautuksesta velvoituksesta liittyä vesihuoltolaitoksen

vesijohtoon ja viemäriin ym. Sen lisäksi annetaan rutiininomaisesti lausuntoja rakennusvalvonnalle saapuneiden hakemusten johdosta. Vaikuttaminen kaava- ja ympäristöasioiden alkuvaiheessa on tärkeä tapa ehkäistä tai vähentää mahdollisia terveysvaaroja asukkaille. Yleensä yksikön lausunnot on huomioitu hyvin käsittelyn aikana.

Vuonna 2023 käsiteltiin 182 hakemusta ja ilmoitusta (183 vuonna 2022). Määrä on samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Huomiota on kiinnitetty käsittelyn tasaisempaan jakoon, koska käsitellyt tehdään pääasiallisen valvontatyön ohessa.

Taulukko 4: Eteläkärjen ympäristöterveydessä käsitellyt hakemukset ja ilmoitukset 2023

Käsittelytyyppi	Määrä
Elintarvikehuoneiston rekisteröinti tai hyväksyminen	131
Terveysuojelulain 13 § mukainen rekisteröinti tai TsL:n 18 § mukainen hyväksyminen	28
Tupakkalain mukainen vähittäismyyntilupa	4
Lääkelain mukainen vähittäiskauppalupa	1

Käsittelyajat hakemuksille koskien toimintoja, jotka eivät saa aloittaa ilman lupaa olivat useimmiten lyhyet vuonna 2023. Neljä hakemusta käsiteltiin viikon sisällä ja kahden käsittely kesti kuudesta kymmeneen työpäivää. Käsittelyaika on laskettu siitä, kun kaikki tarvittavat dokumentit on saatu ja edellytykset tehdä päätös ovat olleet olemassa. Näin ollen voidaan palvelutason todeta vastanneen yrittäjien tarpeita hyvin.

1.4. RESURSSIEN KÄYTTÖ

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että resursseja on kohdennettu valvontasuunnitelman mukaisesti sekä oikein, ottamalla riskit huomioon. Suuret, riskialttiimmat kohteet on valvottu kattavasti ja pakkotoimenpiteisiin on ryhdytty tarvittaessa. Hyvä yhteistyö toiminta-alueen kuntien sekä toimijoiden kanssa on johtanut siihen, että toimenpiteisiin on voitu ryhtyä ripeästi ja suurempia epidemioita ja epäkohtia on voitu vähentää tai välttää. Tämä on myös tukenut oikeata ja avointa viestintää kuluttajille.

Vati-tietojärjestelmä on ollut käytössä valvonnassa. Puutteita mm. valvontahenkilöstön Vati-järjestelmä palvelee asianhallintaa huonosti, minkä vuoksi yksikön vanhaa Tervekuu-tietokantaa käytetään tähän tarkoitukseen. Tämä tarkoittaa osin tuplatyötä, jotta hallinnolle asetetut vaatimukset täyttyvät. Elintarvikelain mukaiset maksut, joita voidaan periä tietojen päivittämisestä toiminnan lakatessa vastaavat osittain tiedon oikeellisuuden ylläpitämiseen tarvittaviin resursseihin. Edelleen on olemassa riski, että tietojen välittämiseen ylemmille viranomaisille ja tiedon ylläpitämiseen tarvittavia resursseja aliarvioidaan. Kokonaisuuden kannalta olisi tärkeää huomioida kunnan tasolla tarvittavat ja käytettävät resurssit osana kustannuksia, kun vaihtoehtoja harkitaan. Ylimääräinen ongelma alueelle on Vati-järjestelmän taipumus vaihtaa ruotsinkielisiä tietoja suomenkieliseksi, vaikeudet hyväksyä ruotsinkielistä tietoa ja kirjoitustapoja esim. osoitteiden osalta. Tämän kaltainen kielipesu johtaa pitkän päälle kaksikielisten palvelujen laimentumiseen ja saa kaksikielisen työn tarpeen näyttämään todellista pienemmältä.

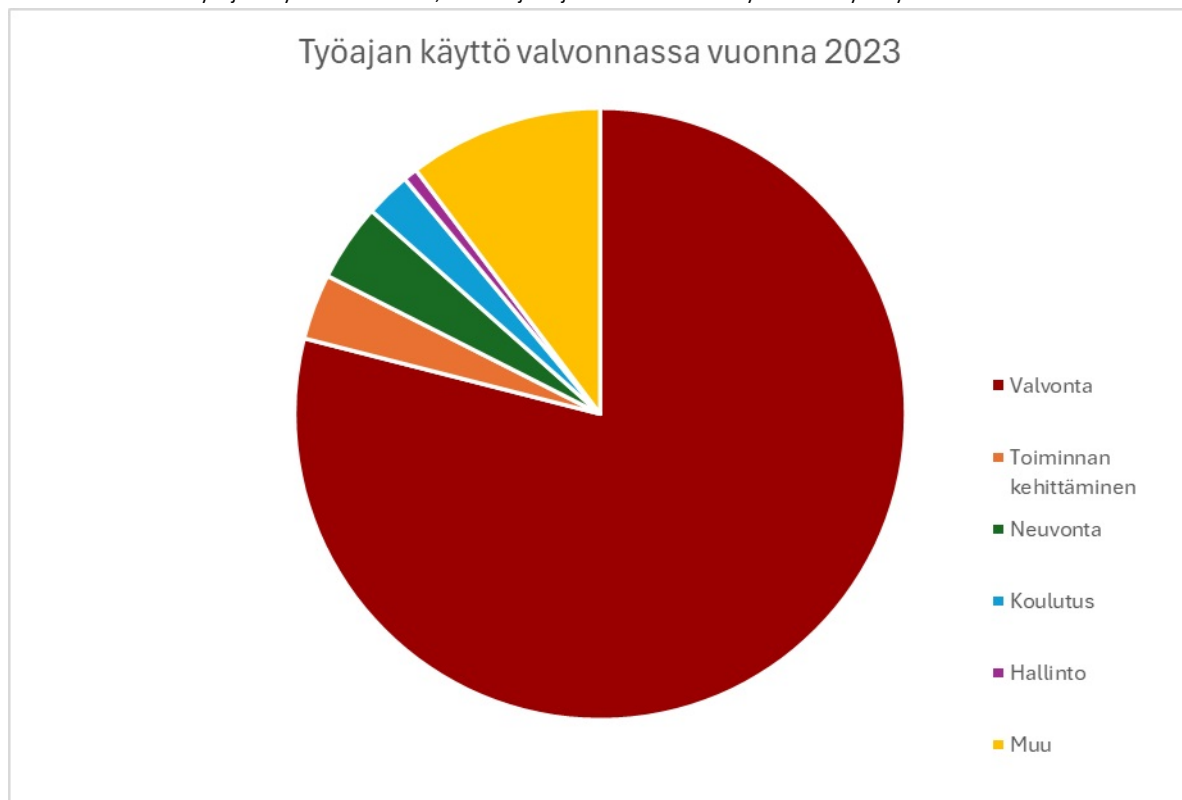
Oiva-kohteita on seurattu, jos arviointi on ollut huonompi. Alueelle on ollut tyyppillistä, että kohteilla usein on monta peräkkäistä C- ja D-arvosanaa, mikä on

esim. voinut johtua vähemmistä saatavilla olevista tiedoista tai yrityskulttuurista. Päätäväisen valvontatyön myötä huonompien arvosanojen toistuminen on vähentynyt ja toimijat ovat reagoineet arviointeihinsa paremmin. Samalla on mahdollisesti tapahtunut niiden kohteiden vähentymistä, jotka tarvitsevat useita käyntejä puutteiden korjaamiseksi (ks 1.1. yllä).

On luonnollista, että asiakkailta pitää olla mahdollisuus valittaa annetuista viranomaispäätöksistä. Valitettavasti johtavat hallinto-oikeuden pitkät käsittelyajat siihen, että mahdollisuutta käytetään myös asioiden viivästyttämiseen. Pitkät käsittelyajat vaarantavat kuluttajan terveyttä ja ne pitävät myös asioita limbossa aivan liian pitkään. Puolivalmiit asiat vaativat lisää seurantaa ja huomattavaa resurssien käyttöä lausuntoihin ja jatkokäsittelyihin. Eläinsuojelussa valitukset on viime vuosina käsitelty alle vuodessa, kun taas muihin asioihin on mennyt yli vuosi. Tämä on huomattava ero esim. Ruotsiin, jossa hallinto-oikeuksien käsittelyajat ovat yleensä alle 6 kk. Tämän kaltainen käsittelyaika pienentäisi pullonkauloja valvonnassa myös sitä tehostaen, samalla kun osapuolien ja kuluttajien oikeussuoja paranisi.

Työajan jakautuminen vuoden 2023 aikana esitellään alla.

Kuva 1: Työajan käyttö vuonna 2023, eläinsuojelu- ja eläintautien ehkäisy eivät sisälly esitykseen.

1.4.1 YHTEISTYÖ

Yksikön edustaja on pyynnöstä pitänyt esityksiä koulujen hygieniapätevyyskoulutuksen yhteydessä. Käytäntö, jossa tarvittaessa osallistutaan pääasiassa paikallisten toimijoiden järjestämiin tilaisuuksiin, toimii tavallisesti hyvin ja mahdollistaa tietojen antamista järkevällä resurssien käytöllä.

Yksikkö osallistuu kaikkien kunnallisten ja yhden valtion toimijan sisäilmaryhmiin ja vuodesta 2020 edustus on myös kuntien ehkäisevän päihdetyön työryhmissä. Yksi päihdetyöryhmistä ei ole vielä työskennellyt aktiivisesti. Nimetyt henkilöt yksikössä toimivat myös kontaktihenkilöinä yhteistyökuntien nuorisoeleimiin.

Alueen epidemiaselvitystyöryhmä ei kokoontunut vuoden aikana, mutta jäsenet ovat pitäneet tarvittaessa aktiivisesti yhteyttä. Samalla on käsitelty ajankohtaisia kysymyksiä ja asioita. Yksi elintarvikevälitteinen epidemia selvitettiin vuoden 2023 aikana. Yksikkö on myös osallistunut lakisääteiseen valmiusyhteistyöhön kuntien ja hyvinvointialueen kanssa. Osallistuminen valmiusharjoituksiin on perustunut yksikön omiin tarpeisiin ja kuntien toiveisiin. Ympäristöterveys voisi sisältyä selkeämmin osan yhteistyökunnista valmiustyöhön, mistä on myös keskusteltu seurantakokouksissa.

Vati-järjestelmän kautta siirrettävien tietojen lisäksi on valtiollisille viranomaisille välitetty tietoja erilaisissa asioissa. Usein kyseessä ovat olleet kansalliset teemat kuten valmius tai rikosten ehkäisy.

Yksikkö on osallistunut yhteistyössä Uudenmaan kuntien valvontayksiköiden kanssa suunniteltuihin yhteisiin kokouksiin. Eteläkärjen ympäristöterveys toimi emäntänä elintarvikevalvonnan päivälle, muihin kokouksiin on osallistuttu mahdollisuuksien mukaan. Myös valvontasuunnitelman painopisteiden päivityksistä ja suunnitelman rakenteista on keskusteltu yksiköiden välillä. Yhteistyö on ollut antoisaa ja tuonut ilmi eri alueiden erityispiirteitä, samalla aluehallintovirasto on pidetty ajan tasalla keskusteluista.

Kun kohteissa todetaan suurempia puutteita, esiintyy ongelmia usein myös muilla aloilla. Yhteistyö paikallisten ja alueellisten viranomaisten kanssa on tehostanut valvontaa ja antanut yrityksille yhtäläiset lähtökohdat toimimiselle. Parantunut yhteistyö muiden kunnallisten yksiköiden kanssa on antanut selkeämpiä palveluita esim. aloittaville yrityksille.

Jotta yksiköltä edellytettävää neuvontaa voitaisiin tehdä tehokkaasti, tehtiin selvitys yrittäjien edellytyksistä, tarpeista ja toivomista neuvontatavoista. Tuloksia käytetään yrittäjien neuvonnan kehittämiseen.

1.5. VALVONNAN VAIKUTTAUVUUS

Valvonnan vaikuttavuutta ei ole kovin helppoa arvioida. Resurssivähyys vähentää vaikuttavuutta, mutta samanaikaisesti riskiarvioinnin perusteella tehtävä priorisointi johtaa siihen, että suurimmat ja riskialttiimmat kohteet valvotaan suhteellisen hyvin.

Valvonnalle tunnusomaista on, että valvontaa eniten tarvitsevat eivät hae sitä. Yksikössä on hyvää paikallistuntemusta, mikä tehostaa valvontaa. Hyvä kontakti toimijoihin edesauttaa syntyvien poikkeamien johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tehokkaasti. Milloin vakituiset valvontatoimenpiteet eivät ole riittäneet, yksiköllä on ollut hyvä valmius ryhtyä pakkotoimenpiteisiin.

Valvonnan yhdenvertaisuutta on aiemmin kritisoitu, koska se ei ole toteutunut kansallisten ratkaisujen vuoksi. Valtion toiminta on johtanut siihen, että alueen yrittäjät eivät ole saaneet samaa tietoa ruotsiksi ja suomeksi. Tilanne on parantunut, mutta edelleen joudutaan pyytämään ja muistuttamaan tarpeesta ja oikeudesta käyttää toista kotimaista kieltä. Alueen erityispiirteiden vuoksi sekä huomioiden suuri tiedon ja valistuksen tarve on tärkeää, että materiaalia tuotetaan kattavasti myös keskeisten viranomaisten toimesta, jotta paikalliset projektit voivat keskittyä täydentävään materiaaliin, joka huomioi alueen erityistarpeet ja -piirteet.

Yksikkö on huolehtinut Oiva-arviointien pitämisestä samalla skaalalla tarkastajien välillä. Viikkotapaamisia pidetään ajankohtaisten asioiden ja kysymysten keskustelemiseksi, jotta ne voidaan ratkaista mahdollisimman nopeasti. Myös monitoroinnit (vertaisarviointit) ovat auttaneet pitämään arvioinnit mahdollisimman samanlaisina. Pakkotoimien käyttö on jakautunut melko tasaisesti tarkastajien välillä.

Eteläkärjen ympäristöterveys osallistuu kaikkien alueensa kuntien ja yhden valtion toimijan sisäilmatyöhön. Yhteinen moniasiantuntijallinen työ johtaa asioiden tehokkaampaan hoitoon ja parantaa tiedon kulkua sekä tiedotusta. Tiedotuksen tarve näyttää kasvavan, kun esim. sosiaalisen median kautta leviää enenevässä määrin virheellistä tietoa laajallekin. Ehkäisevän päihdetyön työryhmien työskentelyyn osallistuminen johtaa ruohonjuuritason tiedonvaihtoon kuntien tulevien tehtävien ytimessä terveydenhoitouudistuksen jälkeen.

Virve-laitteiden käytön säännöllinen harjoittelu on ylläpitänyt käytännön valmiutta myös vuonna 2023. Myös Hangon vesi liikelaitos osallistuu harjoituksiin, mikä omalta osaltaan parantaa valmiutta. Pyyntöjen mukaisesti yksikkö on myös järjestänyt opastusta ja harjoituksia kunnille Virven käytössä.

Muutamia valituksia yksikön päätöksistä on tullut käsitellyksi vuoden aikana. Yksikössä tehdyt päätökset ovat pitäneet hallinto-oikeudessa. Tämäkin viittaa tehtävän työn laadun olevan hyvä.

Hellejaksot olivat terveydensuojelun painopisteenä vuoden aikana. Kuten myös hulevesien osalta aiemmin, tullaan esille tulleita tekijöitä käyttämään rutiinivalvonnassa.

Lautakunnan osalta on todettu tarve lisäkoulutukselle, mitä tulee hallintolakiin ja kuntalakiin. Lyhyt kertaus tullaan järjestämään vuoden 2024 aikana lautakunnan kokouksen yhteydessä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että toteutettu valvonta on tehokasta. Jatkuva koulutus ja yhteistyö muiden viranomaisien kanssa johtavat asiantuntevaan ja kehityshalukkaaseen henkilökuntaan. Yksikkö pyrkii siihen, että vuoropuhelu kohteiden kanssa olisi hyvää, mutta ei myöskään pelkää ryhtymisestä pakkotoimenpiteisiin, mikäli se on tarpeen kuluttajien terveyttä tai taloutta ajatellen. Valmius tavanomaisiin erityistilanteisiin on hyvällä rutiinitasolla. Valmiutta parannetaan yleisellä tasolla ja yllättävät tapaukset on voitu hoitaa rutiinilla ja ilman että ongelmat ovat levinneet tai toistuneet.

Ympäristöterveys on myös osansa kunnallisten strategioiden toteuttamisessa. Seuraavat tavoitteet on tunnistettu yhteistyökuntien strategioista osaksi ympäristöterveyden tavoitteita.

Hanko: Kaksikieliset ja asiantuntevat, sekä siten hyvin toimivat palvelut. Valvonnan kautta edistetään tasavertaisia edellytyksiä yritystoiminnalle. Samalla suojellaan asukkaiden terveyttä sekä turvallista arkea.

Inkoo: Yhdenvertaiset, kaksikieliset palvelut, jotka tukevat sujuvaa yritystoimintaa. Asukkaiden hyvinvoinnin suojeleminen ja myönteinen kehitys valvonnan kautta.

Raasepori: Kaksikieliset, toimivat palvelut jotka tukevat yrittäjien ja asukkaiden sujuvaa arkea

Ympäristöterveyden viranomaispalvelut toteuttavat siis paitsi lakisääteisiä tehtäviä kansallisten tavoitteiden mukaisesti, myös kuntien tavoitteita ja painopisteitä.

2. LAATUJÄRJESTELMÄ

Laatujärjestelmää on ylläpidetty ja päivitetty aktiivisesti vuonna 2023 yhdessä valmiusjärjestelmän kanssa. Molemmat järjestelmät nivoutuvat toisiinsa ja kattavat valvonnan ja valmiuden keskeiset osiot. Valmiutta silmälläpitäen luodut työtavat ovat olleet hyödyksi ja luoneet perustan myös vuoden 2023 ratkaisuille. Toiminnan laatua on seurattu järjestelmän puitteissa. Tarkastajien monitorointia on tehty kollegiaalisina arviointina (peer evaluation) suunnitelman mukaisesti. Yksi sisäinen auditointi teemalla MMM.

Kaiken kaikkiaan todetaan, että laatujärjestelmä on käytössä, sitä käytetään ja kehitetään yksikön sisällä ja se vastaa niin ollen asetettuja odotuksia.

3. VALVONTATULOJEN JAKAUMA

Valvonnan tulot olivat 320 547 € (311 714 € vuonna 2022), josta 155 730 € (142 000 € vuonna 2022) perusmaksuja ja 164 817 € (169 714 € vuonna 2022) valvonnan suoritteista. Tulot ja niiden jakauma vastaavat suurelta osin edellisen vuoden vastaavia lukuja.

Valvonnan menoja oli 505 607 € (ilman valtion tehtävien menoja ja eläinlääkinnän hallintoa). Tulot vastasivat siis 63 % valvonnan menoista, mikä on vähemmän kuin edellisen vuoden 65,5 %. Tulotasoa on kuitenkin pidettävä hyvänä ja korkean inflaation suuret vaikutukset on voitu välttää. Lainsäädännön muutosten edellyttämä neuvontaa toteutetaan asteittain vuodesta 2023, jolloin tulojen kattavuus pienenee. Tupakan vähittäismyyntiluvat eivät ole vähentyneet odotetulla tahdilla, mutta laskee kuitenkin ja tulee jatkossa pienentämään tuloja.

Taulukko 5: Valvonnan tulonjako vuonna 2023

Valvonnan osa-alue	Suunnitelmallisen valvonnan tulot (€)	Tulot ilmoituksista ja hakemuksista (€)	Vuosimaksut (€)	Muut tulot (€)
Elintarvikkeet	82 745,07	15 008	70 200	256 (lausunnot, todistukset)
Terveysturvajelu	52 595,37	3648	23 100	3205 (prov)
Tupakka		576	60 500	448
Nikotiinivalmisteet		192	1 930	
Muut tulot				Laivat 6144

Luvut eivät käytännössä ole täysin verrannollisia kirjanpitoon, koska ne on kerätty raportointiohjelmalla. Myös poistot pienentävät tilinpäätöksen tuloja.

Yksikölle tilitettävien maksujen lisäksi tehtiin myös 20 (16 vuonna 2022) päätöstä elintarvikelain mukaisista seuraamusmaksuista. Nämä maksut menevät valtiolle. 3 seuraamusmaksuehdotusta raukeni, 17 tapauksessa määrättiin seuraamusmaksu. Seuraamusmaksu on uusi työkalu valvonnassa, se on ollut käytössä vuodesta 2022. Maksu on osoittanut tehostavansa valvontaa. Yksittäisten seuraamusmaksujen suuruus vaihteli 150 €-1000 € välillä, kokonaissumman noustessa 8 100 € (8150 € vuonna 2022). Ks myös 1.1. Valvonta.

4. ELÄINSUOJELU JA ELÄINTAUTIEN EHKÄISY

Valvontaeläinlääkäri on työskennellyt kokonaisuudessaan virassa, jossa n 30 % työajasta on varattu elintarvikevalvontaan ja 70 % valvontaeläinlääkäritehtäviin. Alue on eläintautien riskialuetta, mm. maantieteellisen sijaintinsa ja satamien vuoksi. (Ks myös kohta 1.1.). Onnistuneen valvonnan kannalta on hyvin tärkeää, että hallinto-oikeuksien käsittelyyn päätyvät asiat myös voidaan ratkaista sujuvasti.

Valvontaeläinlääkäri ja hänen sijaisensa on tehnyt 65 (54 vuonna 2022) tarkastuspöytäkirjaa, päätöstä ja lausuntoa. Tarvittaessa näytteitä on otettu eläintautien seuraamiseksi.

Aluehallintoviraston viranhaltijat ja eläinsuojeluneuvoja ovat olleet työn tukena. Työnjakoa on selkeytetty rakentavalla tavalla aluehallintoviraston kanssa vuoden aikana, mikä on sujuvoittanut prosesseja. Suuremmissa ja monimutkaisemmissa tapauksissa on tarvittu myös muiden viranomaisten tukea. On selvää, että vakiintunutta yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa tarvitaan tapausten monimutkaistessa. On epäselvää miten eläinsuojeluneuvojen käy lainsäädännön suunniteltujen muutosten myötä, mutta yhteistyötä ylläpidetään toistaiseksi. Olisi tärkeää parantaa valtion viranomaisten kielitaitoa paikallisten toimintojen vähentyessä.

Poliisin ja ympäristöterveyden yhteistyön parantamiseksi on viranomaisten väliset vuotuiset kokoukset aloitettu uudelleen. Paikallisia kokouksia kerran vuodessa aiotaan jatkaa myös vuonna 2024.

Paikallisten eläintautiepäilyjen yhteydessä on havaittu tarvetta paikalliselle tiedottamiselle. Kansallisilla viranomaisilla ei ole tapana tiedottaa yleisölle eläintautiepäilyistä. Läänin reunamaiden pienillä paikkakunnilla tämän tapaiset asiat kuitenkin huomataan nopeasti ja yksikkö onkin päätenyt tiedottamaan omasta työstään suurempien väärinymmärrysten ja huhujen välttämiseksi. Aluehallintovirasto voisi sopeuttaa tiedottamissuunnitelmiaan huomioimaan paikalliset olosuhteet kun kyseessä on niinkin heterogeeninen alue kuin Uusimaa.

5. ELÄINLÄÄKINTÄ

Eläinlääkintähuolto toteutetaan osittain ostopalveluilla, osittain omien viranhaltijoiden voimin. Palveluiden tuottamisen lähtökohta on, että ne eivät kilpaile yksityisten toimijoiden kanssa, vaan täydentävät sitä. Kunnat ovat halunneet palveluita tuotettavan minimitasolla. Päivystyspalveluita ostetaan 24 h/päivä tuotantoeläimille ja muille eläimille virka-ajan ulkopuolella. Oma praktikko vastaa tuotantoeläinten kiireettömästä hoidosta. Praktikkoeläinlääkäri myös sijaistaa valvontaeläinlääkäriä akuuteissa tapauksissa.

Taulukko 6: Eläinlääkinnän potilaiden jakauma kunnallisissa palveluissa vuonna 2023

	Tuotantoeläimet	Muut eläimet
Praktikkoeläinlääkäri/ei kiireelliset tuotantoeläimet	176	
Päivystyspalvelut/kiireelliset	244	1523

Potilaiden määrä vastasi palveluntuottajan odotuksia. Hoitoa on voitu järjestää lisääntyneestä asiakasmäärästä huolimatta, mikä olisi voinut olla vaikeata aiemmalle omalle organisaatiolle, vaikka osa asiakkaista epäilemättä onkin kesävieraita. Praktikkoeläinlääkäriin potilasmäärät osoittavat, että täydentäviä kiireettömiä palveluita tarvitaan, vaikka asiakasmäärä on pieni. Yksityinen sektori on hoitanut muun eläinlääkintähuollon.

Kuten jo aiempina vuosina on todettu, on eläinlääkinnän organisaatiomuutos huomattavasti vähentänyt yksikön hallinnollista työtaakkaa ja suurin osa työstä on voitu tehdä normaalin työajan puitteissa. Työaikaa on myös vapautunut valvontaan ja muutos on niin ollen johtanut resurssien tehokkaampaan käyttöön. Tuotetut palvelut ovat toimineet sujuvasti ja asiakkaat vaikuttavat yleisesti ottaen tyytyväisiltä nykyiseen järjestelmään. Yksityisen sektorin palveluiden ollessa kattavia alueella ja palveluita ollessa tarjolla sekä tuotanto- että muille eläimille kunnalliset tarjonnan lisäksi, näyttävät kunnalliset ja yksityiset palvelut täydentävän toisiaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Aiempaan verrattuna päivystystä hoitaa useampi ja opintonsa loppuun saattaneet eläinlääkärit. Järjestelmä on toimintavarmempi ja niin ollen potilasturvallisempi kuin mitä kunta itse pystyi tuottamaan käytössä olevilla resursseilla.

Potilasmäärä vaihtelee huomattavasti eri vuodenaikoina, tarve on suurin kesäkuukausina. Tarkasti ottaen on kunnalla ainoastaan velvollisuus järjestää palveluita omille asukkailleen, mutta turismi- ja kesämökkielinkeinoja voisi vahingoittaa ulkopaikkakuntalaisten asiakkaiden kova karsiminen. Nyt päivystävien eläinlääkärien määrän johdosta (6) suurien asiakasmäärien hoitaminen mahdollistuu ilman, että yksittäiset henkilöt rasittuvat liikaa. Kunnan olisi hyvin vaikea sovittaa toiminta tarpeeseen eri vuodenaikoina ja samalla ylläpitäen tarkoituksenmukaista toimintaa yksittäisille viranhaltijoille elinkeinonharjoittajina.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPITEET

Yhteenvedona todettakoon, että valvonta toteutui hyvin huomioiden resurssit ja valvontatarve. Eläinlääkintä on toiminut suunnitellusti. On tarpeen tarkastella miten valvontaeläinlääkärille saataisiin työpari ainakin työläsimpiin eläinsuojelutarkastuksiin.

Yhteistyötä on voitu edelleen kehittää usealla taholla ja työ jatkuu 20234

Asenteiden kentällä muuttuessa paikoin yhä välinpitämättömämmäksi lainsäädäntöä kohtaa ja kommunikaation käydessä vaativammaksi on tärkeää että valvonnan henkilökunta saa tarpeeksi tukea ja harjoitusta mahdollisia tilanteita silmällä pitäen. Myös koulutusta järjestetään tarpeen mukaan. On myös tärkeää, että selkeä tuki yleisimmiltä viranomaisilta jatkuu.

Olisi valvonnan tehokkuuden ja kohteiden oikeussuojan kannalta tärkeää, että hallinto-oikeuden käsittelyajat olisivat lyhyempiä. Nyt syntyy turhia, pitkiä

odotusaikoja ja käytännössä voi olla tarpeen ryhtyä lisätoimiin kuluttajan terveyden suojaamiseksi, vaikka aiempi käsittely on vielä meneillään. Tämä voi vaikuttaa ristiriitaiselta kohteen ja tarkkailijoiden näkökulmasta.

Ehdotus (Kuula)

Eteläkärjen ympäristöterveyslautakunta kirjaa yllä olevan tiedoksi ja lähettää asian tiedoksi Etelä-Suomen Aluehallintovirastolle.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin

Lisätiedot

Terveysvalvonnan johtaja Katianna Kuula, 040 1359 222